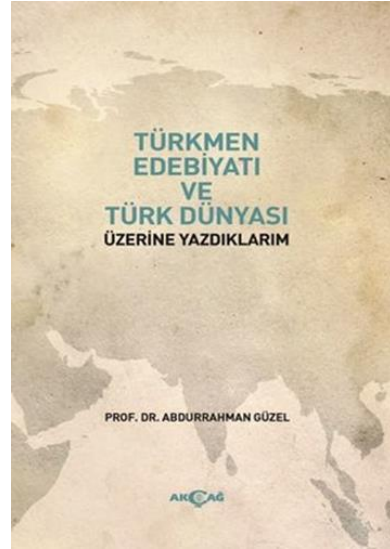

TÜRKMEN EDEBİYATI VE TÜRK DÜNYASI ÜZERİNE YAZDIKLARIM

Abdurrahman Güzel (2021). Türkmen Edebiyatı ve Türk Dünyası Üzerine Yazdıklarım. Ankara, Akçağ Yayınları, 478 s., ISBN: 978-605-342-645-5

Eda Nur ARSLAN*

"Türkmen Edebiyatı ve Türk Dünyası Üzerine Yazdıklarım" başlığı ile kaleme alınan bu eser, alan çalışmasında mevcut kaynak eksikliğinin giderilmesi açısından önemli bir çalışma olmuştur. Ayrıca iki ülke (Türkiye-Türkmenistan) arasında kültür birliği ve tarih birliği başta olmak üzere birçok alandaki ortaklıkların ortaya konularak birlikteliğin pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma Abdurrahman Güzel¹⁹ tarafından hazırlanmıştır.

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı, edanurarслан16@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7963-2232>

¹⁹ Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Öğretmenliği Programında öğretim üyesidir. "Türklük Bilimine Hizmet Ödülü" ve "Uluslararası Mahtumkulu Firaki Ödülü"ne layık görülen Güzel'in çeşitli sayıda kitap, makale, bildiri ve bir de projesi vardır.

Eser iki ana kitaptan oluşmaktadır. Birinci ana kitap "*Türkmen Edebiyatı Üzerinde Yazdıklarım*" ana başlığı ile ikinci ana kitap ise "*Türk Dünyasının Bağımsızlığına Kavuşması Döneminde Yazdıklarım*" ana başlığında yazılmıştır.

Birinci ana kitap, "Söz Başı" ve "Giriş" başlıklı kısımlar haricinde on iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin adları ve sayfa numaraları şunlardır:

- "Türkmen Edebiyatı Üzerine İncelemelerimiz" (s. 28-49)
- "Türk ve Türkmen Edebiyatında Ortak Dil ve Edebi Unsurlar" (s. 53-79)
- "Türkmenlerin Millî Şâiri Mahtumkulu Firâki ve Divanı" (s. 83-100)
- "Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbangülü Berdimuhamedov ve Mahtumkulu Firâki" (s. 105-116)
- "Mahtumkulu Firâki'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği" (s. 119-138)
- "Mahtumkulu ve Yunus Emre'nin Eserlerinde Görülen Ortak Dini Unsurlar" (s. 145-162)
- "Mahtumkulu ve Gönül Nakışları" (s. 165-178)
- "Mahtumkulu Firâki'nin Doğumunun 290. Yılında Türkiye'de Düzenlenen Sempozyumların Açılış Konuşmaları ve Takdim Yazıları" (s. 181-210)
- "Mahtumkulu Firâki Hakkında Yerli ve Yabancı Bilim Adamlarının Veciz Özdeyişleri" (s. 213-234)
- "Türkiye'de Türkmen Edebiyatı ve Mahtumkulu Firaki Hakkında Yapılan Çalışmalar" (s. 235-250)
- "Türkmen Bilim Adamları ve Mutasavvıflar" (s. 262-366)
- "Türkmen Şairi Karacaoğlan" (s. 369-395)

İkinci ana kitap ise "Giriş" kısmı hariç üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin adları ve sayfa numaraları şunlardır:

- "Türk Cumhuriyetlerinde Eğitim-Öğretim Birliktelikleri" (s. 405-425)
- "Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Eğitim-Öğretim Birliği Üzerine" (s. 427-440)
- "Türk Dünyası Üniversite Rektörleri Daimî Konferansı" (s. 449-475)

Prof. Dr. Abdurrahman Güzel bu eserini, kitabın başında belirttiği gibi Mahtumkulu Divanı'nı Türkiye'ye ilk defa getiren Selâhattin Baysal²⁰'a ithaf etmiştir.

Birinci ana kitabın Giriş kısmında, 1950'li yıllardan itibaren Girne (KKTC) ve Türk Dünyası için Anadolu'da kurtuluş, zafer ve bağımsızlık türküleriyle mesaj verilmeye başlandığı ve bunlardan hala günümüzde de meşhur olan "Çırpınırdı Karadeniz, Bakıp Türkün Bayrağına" adlı türküden bahsedilmiştir. Daha sonra dönemin Başbakanı Süleyman Demirel'in "Türk Dünyasında On Bin Öğrenci" projesi ve yine Demirel'in ön görüşü ile aynı ekibin Prof. Dr. Şükrü Elçin'in başkanlığında hazırladığı "Türk Dünyası El Kitabı" projesi hakkında bilgi verilmiştir. Güzel, Türk Dünyası ve Türkmen edebiyatı ile ilgili çalışmalarına da kısaca değinerek bunları teferruatlı anlatacağı birinci bölüme geçmiştir.

Birinci bölümde, Türk adı, Türk soyu ve Türkmen adı kavramları tarihi çerçevede kronolojik bir sıra ile verilerek tarihi süreç günümüze değin kısaca açıklanmıştır. Türkmenistan devleti ile ilgili bilgilere yer veren Güzel, Türkiye'de, Afganistan'da, İran'da, Irak'ta ve diğer ülkelerde yaşayan Türkmen nüfusuna da

---

²⁰ 1948 doğumlu olan Baysal, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi mezunudur. 1970-1983 yılları arasında Orman Bakanlığı ve Başbakanlıkta üst düzey görevlerde bulunmuş, çeşitli derneklerde kurucu üyelik yapmış ve muhtelif şirketler kurarak enerji sektöründe iş hayatına devam etmiştir. "İlk defa Türkiye'de Rüzgâr Enerji Sektöründe, Yenilenebilir Enerji Kaynakları" üzerinde çalışmış ve yine bu sahada projeler geliştirmiştir. Evli ve iki çocuk babası olan Baysal, iyi derecede İngilizce ve Fransızca, az miktarda da Rusça bilmektedir. Türkmen Türkçesini de iyi derecede bilmesinin yanında diğer Türk Lehçelerini de orta derecede bilmektedir (Güzel, 2021: 86-87).

dikkat çekmiş, bunları sayısal verilerle de desteklemiştir. Bölümün devamında eğitim ve öğretim dili olarak alfabe değişiminden bahsedilir. Çeşitli siyasi ve ideolojik sebeplerle Rus baskısı altında Latin alfabesi kullanmaya zorlanan Türkmenler, Türkiye Cumhuriyeti'nin Latin alfabesini kabul etmesiyle Ruslar bu kez de dilde birliğin önüne geçilmesi ve yine farklı ideolojik sebeplerden ötürü Kiril alfabesine geçilmesini istemiştir. Uzun zaman Kiril alfabesi kullanan Türkmenler, 27 Ekim 1991'de bağımsızlıklarına kavuşmalarıyla yeniden Latin alfabesine geçmiştir. Elbette ki alfabadeki bu değişim edebiyatın alanını da etkilemiştir. Bu yüzden Güzel, bölümün devamında Türkmen Edebiyatını, dil ve edebiyat yönünden iki kısımda vermiştir. Türkmen edebiyatçılarının dünya edebiyatçıları arasındaki yerine ve akabinde Türkmen edebiyatının bugünkü yerine de değinilerek kısa bir sonuç ve değerlendirme ile birinci bölüm sonlandırılmıştır.

İkinci bölümde dil ve edebiyat meselesi genişletilerek devam edilmiş, Türk ve Türkmen edebiyatında ortak dil ve edebiyat unsurları içerisinde; tarihi seyirde Türk dili ve edebiyatının tasnifi tablolarla desteklenerek verilmiş, Türkmen edebiyatının tarihi gelişimi ayrıntılı şekilde verilerek ortak unsurlar ortaya konmuştur. Bölüm, edebi metinlerdeki denklik ve gelişmeler konusuna da değinilerek yine kısa bir sonuç ve değerlendirme ile sonlandırılmıştır.

Üçüncü bölüm ise "Türkmenlerin milli şairi Mahtumkulu Firakî Bölümü" adıyla tamamen şaire adanmıştır. Şüphesiz ki Mahtumkulu Türkmen edebiyatının kurucusu sayılmakta ve hala günümüzde şiirleri severek okunmaktadır. Mahtumku'nun günümüze ulaşan bir divanı vardır. Böylesi önemli bir şairin eseri hakkında yapılan çalışmalar da en az eser kadar önem arz etmektedir. Bu cihette Mahtumkulu Divanı'nın Türkiye'ye ilk kez ne zaman geldiği ve kim tarafından getirildiğinin bilgisi verilmiş, alanın uzman akademisyen isimleri ve haklarındaki kısa bilgiler ile konu açıklanmıştır. Prof. Dr. Abdurrahman Güzel, devamında 2014 yılında "Mahtumkulu'nun 290. Doğum Yılı Etkinlikleri"

kapsamında Doç. Dr. Berdi Sarıyev²¹ ve Selahattin Baysal ile Türkiye temsilcileri olarak seçilmeleri üzerine yine alanın diğer değerli akademisyenlerinden oluşan bir "Bilim Kurul"u kurduğunu anlatmıştır. Bölüm "Türk Dünyasında Mahtumkulu Ekolü" başlığı altında bilgilendirme ve bu konu hakkında yazarın önerileri ile sonlandırılmıştır.

Türkmenistan Cumhurbaşkanı Gurbanguli Berdimuhamedov tarafından 2014 yılının "Uluslararası Mahtumkulu'nun Doğumunun 290. Yılı" ilan edilmesi münasebetiyle hazırlattığı "İnsan Kalbinin Sönmeyecek Nuru" adlı eserin girişine "İnsan Kalbinin Manevi Hekimi: MAHTUMKULU Kitabı" isimli bir takdim yazısı koyulmuştur. Bu takdim yazısı "Mahtumkulu Firakî Özel Yılı" kitaplarının ilk sayfalarında yerini almış ve önemine binaen dördüncü bölüm bu takdim yazısına ayrılmıştır.

Beşinci bölüm ise büyük Türkmen şair Mahtumkulu'nun hayatı ve edebi kişiliğine ayrılmıştır. 18. yüzyıl şairi olan Mahtumkulu'nun doğum ve ölüm yılları tam bilinmemektedir. Şairin nereli olduğu, eğitimi, evliliği, çocukları, vefatı ve mezarı gibi hayatı ile ilgili bilgiler ile mahlasını alışı ve eserleri gibi edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

Altıncı bölümde "Mahtumkulu ve Yunus Emre'nin Eserlerinde Görülen Ortak Dini Unsurlar" başlığı altında Yunus Emre ve Mahtumkulu'dan şiir örnekleri incelenerek ortak motifler belirlenmiş ve yine kısa bir sonuç ve değerlendirme yazısı ile noktalanmıştır.

Yedinci bölümde Mahtumkulu'nun düşünceleri ve öğütleri ile Türkmen ve yabancı yazar, şairlerinin Mahtumkulu hakkında söyledikleri veciz ifadelerden, parçalardan oluşan "Gönül Nakışları" adlı eserden örnekler aktarılmıştır.

---

²¹ 1954 Türkmenistan doğumlu olan Sarıyev, 1994 yılında Türkiye'ye gelmiş ve 1996 yılından beri de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. "2001 Türk Dünyasına Hizmet Ödülü"ne layık görülen Berdi Sarıyev'in çeşitli sayıda bildiri, makale ve kitapları vardır. Evli ve yedi çocuk babasıdır.

Sekizinci bölüme "Mahtumkulu Firâki'nin Doğumunun 290. Yılı" münasebetiyle Türkiye'de düzenlenen sempozyumların açılış konuşmaları ve takdim yazıları konulmuştur.

Dokuzuncu bölümde Mahtumkulu'nun dünya klasikleri arasında haklı olan yerini göstermek amacıyla şair hakkında yerli ve yabancı bilim adamlarının veciz özdeyişleri tablo halinde sıralanmıştır.

Onuncu bölümde Mahtumkulu hakkında yapılmış bilimsel çalışmalardan bahsedilmiş, Türkmen edebiyatı-kültürü üzerine yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri, kitap bölümleri ve makale künyeleri sınıflandırılarak verilmiştir.

On birinci bölümde "Türkmen Bilim Adamları ve Mutasavvıflar" başlığı altında; Yusuf Has Hacıp, Hoca Yusuf Hemedânî, Necmeddin Kübra, Mahmut Zamahşarı, Ahmed Yesevi, Süleyman Hakîm Ata, Zengi Ata, Gözli Ata, Mansur Ata, Harezmi Said Ata, Sufi Muhammed Zernuki Ata, Şeyh Lokman Perende, Şeref Ata, Sadr Ata, Seyyid Ata, Huzyenli İsmail Ata, İshak Ata ve Ali Şir Nevaî'nin hayatları, edebi kişilikleri ve eserlerine yer verilmiştir.

Karacaoğlan için ise bir bölüm olarak on ikinci bölüm ayrılmıştır. Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat'ta Karacaoğlan Bayramı kutlamalarından bahsedilmiş ve Karacaoğlan Sempozyumu ile Türkiye dışında Karacaoğlan ile ilgili çalışmalar ve araştırmalar kronolojik bir sıra ile verilmiş.

İkinci ana kitap da "Giriş" kısmı haricinde üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin adları ve sayfa numaraları şunlardır:

- "Türk Cumhuriyetlerinde Eğitim-Öğretim Birliktelikleri" (s. 405-425)
- "Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Türk Cumhuriyetlerinde Başlattığı Eğitim-Öğretim Birliği Üzerine" (s. 427-440)
- "Türk Dünyası Üniversite Rektörleri Daimî Konferansı" (s. 449- 475)

İkinci ana kitabın Giriş kısmında Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun çalışmalarıyla ilgili 1992'de MEB Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Sayın Köksal Toptan Beyin Orta Asya Danışmanı olan Abdurrahman Güzel, kendisinin de bizzat katılım göstererek katkıda bulunduğu projeler hakkında bilgi vermiştir.

İkinci ana kitabın Giriş kısmında değinilen diğer bir konuda Türk Dünyası Rektörler Komitesi dönemidir. Abdurrahman Güzel'in 1994-1998 yılları arasında Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi'nde rektörlük yaptığı döneme rast gelen ve bu yüzden yine kendisinin de rektör sıfatıyla bizzat katıldığı "Türk Dünyası Rektörler Komitesi" toplantısında yapılan çalışmalardan bahsetmiştir.

Birinci bölümde, Türk Dünyası'nda alfabe birliği ve ortak yazı dili konularına değinilmiş, MEB tarafından yapılan "Türk Dünyası Ortak Öğrenci ve Öğretim Elemanı Bütünleşmesi" programından bahsedilmiştir. Güzel, devamında bu ortaklığın güçlendirilmesi amacıyla yapılmış fakat geliştirilmesi için ya da yapılabilecek bazı önerilerde bulunmuştur. Bunları ise şu başlıklar altında açıklamıştır:

- Türk Dünyası Ortak Eğitim Şurası
- Türk Dünyası Ortak Hizmet İçi Eğitim Kursları
- Türk Dünyası Ortak Dini Hizmetler Birliği Merkezi
- Türk Dünyası Ortak Bilim ve Teknoloji Birliği Kurumu
- Türk Dünyası Ortak Maden Teknik Arama ve Araştırma Merkezi
- Türk Dünyası Ortak Ekonomik İşbirliği Merkezi
- Türk Dünyası Ortak Bilgi Bankası
- Türk Dünyası Ortak Medya-İletişim ve TV Programları Hazırlama Merkezi
- Türk Dünyası Ortak Cumhurbaşkanı Konseyi
- Türk Dünyası Ortak Üniversiteler Birliği
- Türk Dünyası Ortak Avrasya Birliği

- Türk Dünyası Ortak Bilim Teknoloji ve Sosyal Bilimler Üniversitesi
- Türk Dünyası Ortak Dış Türkler Bakanlığı
- Türk Dünyası Ortak "*Türklük Araştırmaları*" Akademisi

Abdurrahman Güzel, bu başlıklardan yüzde doksanının hayata geçirildiği ve çalışmaların ise halen devam ettiğini belirtmiştir.

İkinci bölümde de MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun Türk Cumhuriyetleri'nde başlattığı eğitim-öğretim birliği üzerine yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu doğrultuda orta öğretim kurumlarında okutulması öngörülen ortak ders kitapları genel çerçeve programı komisyon raporları paylaşılmıştır.

Üçüncü bölümde ise Rektörlük görevini icra ettiği dönemde Güzel'inde yine bizzat katıldığı 4-9 Haziran 1995 tarihinde Kırgızistan'ın Bişkek kentinde gerçekleşmiş olan "*Türk Dünyası Üniversite Rektörleri Daimî Konferansı*"na yer verilmiş, yapılan konferans detayları ile aktarılmıştır. Bölüm Abdurrahman Güzel'in "*Türk Dünyasının Bağımsızlığına Kavuşması Hakkındaki Sonuç ve Değerlendirmemiz*" başlığı altında değerlendirme ve yer yer önerileriyle sonlandırılmıştır.

Eserdeki bölümlerde Türkmenistan ile ilgili resimlerin yanında Güzel'in şahsına ait özel resimlere de yer verilmiştir.

Eserde imla kurallarında yapılan bazı hataların olduğunu tespit etmiş, gerekli düzeltmelerin yapılarak daha sağlıklı bir anlatım yakalanması dileğimizle, Prof. Dr. Abdurrahman Güzel'e dil ve edebiyat literatürüne katkı sağlayacak bu çalışmayı yaptıkları için teşekkür ederiz.

Kaynakça

Güzel, A. (2021). Türkmen Edebiyatı ve Türk Dünyası Üzerine Yazdıklarım. Ankara: Akçağ Yayınları.